

Ministrstvo za kulturo

Maistrova ulica 10
1000 Ljubljana

Ljubljana, 6. oktober 2021

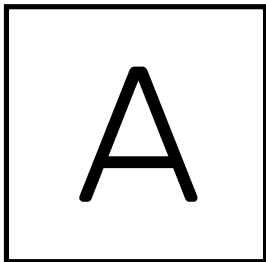
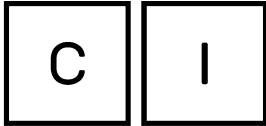
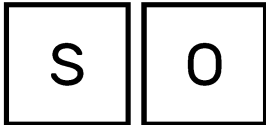
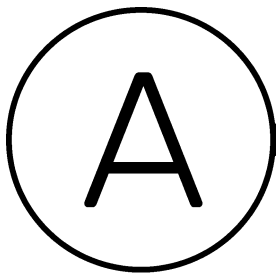
Odziv na osnutek Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2021 - 2028

Spoštovani,

slovenska kulturna politika že četrto leto brez prave strateške usmeritve plava v morju kratkoročnih interesov. Zadnji javni predlog nacionalnega programa za kulturo (NPK) smo dobili leta 2018, torej zares z izrazito zamudo (zadnji NPK se je iztekel 2017) in ker je bil z deležniki tudi povsem neusklajen, se je postopek sprejemanja hitro ustavil. Leta 2019 se je nato odvil javni proces zbiranja vhodnih informacij glede sprejemanja novih strateških usmeritev in - kot izpostavlja tudi tokratni osnutek NPK - se je zaključil z branjem predloga NPK na Nacionalnem svetu za kulturo (NSK) v začetku leta 2020. Prišla je epidemija, zamenjala se je Vlada in navkljub spisanemu osnutku NPK se je proces sprejemanja ustavil.

Aktualna vlada ima v koalicijskem sporazumu na področju kulture zapisana praktično samo dva cilja, in sicer realizacijo t.i. kulturnega evra in sprejem NPK. Navedenemu dejstvu navkljub, je Ministrstvo za kulturo pred sprejetjem NPK v zakonodajno proceduro vložilo kopico zakonov. Kmalu po zaključku prvega vala epidemije in brez podlage v NPK smo, na primer, poleti 2020 dobili predloge treh zakonov, in sicer Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Slovenski tiskovni agenciji ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Radioteleviziji Slovenija. Jeseni je bil v proceduro poslan celo Pravilnik o strokovnih komisijah, četudi je bil pravilnik spreminjan nedavno, torej v letu 2018 in se v tako kratkem času niso mogle pokazati niti ključne težave (tudi zunanja evalvacija delovanja strokovnih komisij po novem pravilniku ni bila opravljena). Pravilnik se je spreminjal brez utemeljitve v NPK, v nasprotju s sklepom Odbora za kulturo v DZ, ob skrajšani proceduri in v nasprotju s sklepom NSK. Po drugi strani so bili ukrepi za kulturo zavoljo epidemije redki ali pozni. Izhodiščna težava trenutnega predloga NPK torej je, da je nastajal v obratnem vrstnem redu, kot bi se proces zares moral odvijati. Če smo imeli v začetku leta 2020 predlog NPK spisan, potem ni razloga, zakaj, upoštevajoč tudi epidemijo in morebitno novo poglavje, nismo jeseni 2020 nadaljevali z obstoječim predlogom NPK. To bi sledilo tudi iz logike koalicijske pogodbe. Tako pa aktualna vlada ob izteku svojega mandata v proceduro pošilja pomemben strateški dokument, katerega težave so resnično številne.

Izpostavimo, da je pred to Vlado obstajala več kot desetletna kontinuiteta imenovanja dveh delovnih skupin v okvirih Ministrstva za kulturo, ki sta bili posvečene trajnemu dialogu s samozaposlenimi v kulturi in nevladnimi organizacijami (NVO) v kulturi. Skupini, številnim pozivom navkljub, pod ministrom za kulturo dr. Vaskom Simonitijem nista bili imenovani. Rezultat

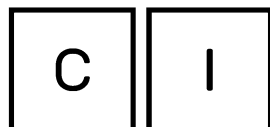
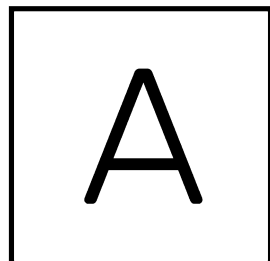
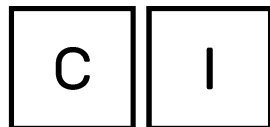
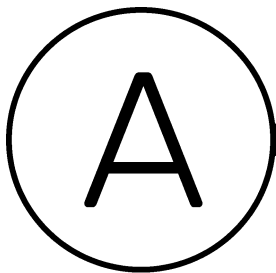
tega je, da osnutek NPK samozaposlene v kulturi in poklicni nevladni sektor v številnih točkah obravnava neustrezno, brati je možno celo namero o zmanjšanju števila samozaposlenih in NVO v kulturi.

Med uvodno in splošno problematiko uvrstimo še zastarel koncept ključnega pomena kulture kot tiste, ki naj bi skrbela za in krepila nacionalno identiteto. Primeri tega dojemanja v besedilu so na primer:

- »Skrb za kulturo je torej posredno skrb za ohranjanje duhovne rasti celotne družbe in narodne zavesti.« (str. 4 osnutka NPK)
- »Krepiti je treba vlogo javne radiotelevizije kot javnega servisa, ki ima za nalogo tudi krepitev nacionalne in kulturne identitete,....« (str. 8 osnutka NPK)
- »okrepiti vlogo kulture kot povezovalne in združevalne sile v javnem življenju, še posebej pri oblikovanju slovenske narodne identitete, domoljubne in državotvorne zavesti in družbene etike,« (str. 25 osnutka NPK)

Četudi gre za historično izpričano danost kulture v njenem širšem pomenu, pa je kultura in njena osrednja aktivnost, to je živa in sodobna umetnost za družbo veliko bolj pomembna zaradi številnih drugih pozitivnih vidikov, ki jih vnaša v skupni prostor. Med drugim številne študije potrjujejo, da kultura in umetnost krepita ustvarjalnost in inovativnost (The Impact of Culture on Creativity. KEA European Affairs; 2009), pozitivno vplivata na zdravje (What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. World Health Organisation; 2019), prispevata h gospodarskim kazalnikom (Statistična analiza stanja kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji 2008–2017; Inštitut za ekonomska raziskovanja in Center za kreativnost; 2020) in imata številne druge pozitivne lastnosti. In ravno na teh in sorodnih učinkih bi bilo potrebno graditi celotno strategijo, ne pa se zamejevati na zastarelo logiko kulture v funkciji krepitve narodne identitete. Kot vodilo bi bilo veliko bolj smiselno vzeti tudi v osnutku zapisano sporočilo Evropske komisije, ki pravi: »... v skupnem interesu vseh držav članic je, da se v celoti izkoristijo možnosti izobraževanja in kulture kot gonilne sile za ustvarjanje delovnih mest, socialno pravičnost, aktivno državljanstvo, pa tudi kot sredstvo za izražanje identitete Evrope v vsej njeni raznolikosti. Zaradi tega je še bolj pomembno, da je načrtovanje razvoja tega področja pravočasno, strokovno in povezano.« (Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij; Krepitev evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture Prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev v Göteborgu, 17. november 2017.)

Med uvodne opombe pa moramo na koncu umestiti tudi določila Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK), ki določajo vsebino NPK in način njegovega nastajanja. Ravno v tem osnutku se kaže, kako neučinkovit je trenutni sistem formiranja NPK. ZUJIK je aktualne spremembe glede NPK uvedel leta 2016, in sicer je podaljšal čas trajanja dokumenta na najmanj osem let, hkrati pa vpeljal akcijski načrt, ki se sprejema na štiri leta in natančneje »določi ukrepe (obseg in vrsto kulturnih dejavnosti), cilje, obseg sredstev in čas za njihovo uresničitev ter

kazalce, po katerih se bo merilo njihovo doseganje.« (ZUJIK) Medtem ko NPK, ki je praktično po zakonu zelo splošen in načelen, sprejema Državni zbor, pa akcijski načrt, ki je veliko bolj konkreten in vključuje konkretne cilje, ukrepe in kazalnike sprejema samo Vlada. Efektivno to pomeni, da strokovna in zainteresirana javnost ter naposled tudi poslanci ne morejo vplivati na konkretizacijo splošnih vodil, zapisanih v NPK. Tak sistem zagotovo ni blizu demokratičnim postopkom, saj odločitve prepušča peščici, namesto da bi se o njih oblikoval kar najširši dialog in naposled tudi konsenz.

V nadaljevanju pošiljamo predloge za spremembe osnutka NPK, pri čemer so nekateri zapisani konkretno v odziv na posamezne diktije ali poglavja, ponekod pa so odzivi zapisani predvsem na idejni ravni.

PREDLOGI IN KOMENTARJI

K cilju št. 1 na strani 28 v osnutku NPK

Trenutni naslov cilja se briše, pri čemer se drugi del cilja, ki se ga pomensko ohrani, preoblikuje na način, da se glasi: »Vzpostavljanje pogojev za kulturo in umetnost, da bosta lahko zagotavljali družbeni napredek in dobrobit prebivalk in prebivalcev Slovenije.«

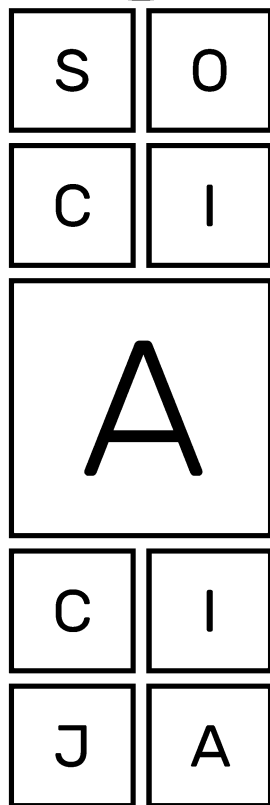
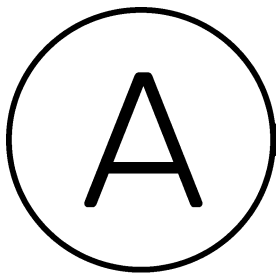
Obrazložitev

Prvi cilj je formuliran nekoherentno, saj je sestavljen iz dveh, načeloma vsebinsko nepovezanih delov. Prvi del določa »Uveljavitev pomena kulture za identiteto naroda:«, drugi del pa nato pravi »v javnosti ozavestiti prispevek in pomen kulture za družbeni napredek in dobrobit prebivalk in prebivalcev Slovenije«. Dela vsebinsko nista povezana, v vseh primerih pa si bi veljalo prizadevati predvsem za okrepitev drugega dela cilja, kar smo izpostavili že v uvodu odziva.

Pri tem je potrebno izpostaviti napačno zastavljen cilj tudi v smislu predvidenih aktivnosti, saj cilj kot tak govori o ozaveščanju javnosti, medtem ko bi bilo veliko bolj smiselno in potrebno omogočiti, da kultura navedene prispevke tudi dejansko opravlja. Bolj kot da je cilj usmerjen samo k ozaveščanju prispevka kulture k opredeljenemu, je potrebno poskrbeti za vzpostavitev pogojev, ki zagotavljajo, da bo kultura lahko te cilje dosegala, kamor je seveda vključeno tudi informiranje širše javnosti.

K cilju št. 6 na strani 30 v osnutku NPK

Na koncu obrazložitve se doda poved: »Posebno pozornost v okvirih financiranja se posveča tudi financiranju nevladnih organizacij in samozaposlenih v kulturi. Vsako leto trajanja nacionalnega programa za kulturo se skupna sredstva v proračunu RS, ki so namenjena nevladnim organizacijam in samozaposlenim v kulturi, povečajo za najmanj 15 %.«

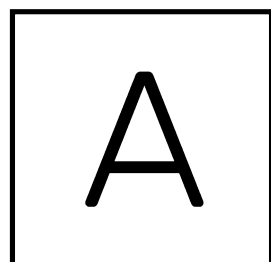
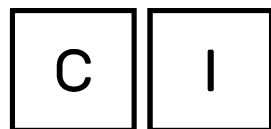
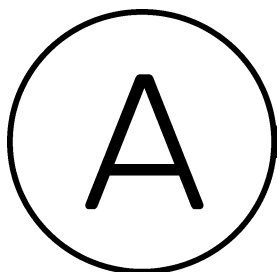
Obrazložitev

Proračun Ministrstva za kulturo v zadnjih skoraj petnajstih letih ni bil razvojno naravnani. Od leta 2009, ko je bil proračun med višjimi, pa vse do 2019 sta višini predvidenih in dodeljenih sredstev nenehno upadali ali pa stagnirali. Na tem mestu je zgovorno dejstvo, ki priča o stanju financiranja enoletnega projektnega razpisa, ki ga lahko dojemamo kot enega ključnih razpisov za financiranje NVO. Podatki kažejo, da kljub dejstvu, da je bilo letos za ta razpis namenjenih nekaj več sredstev, še vedno nismo dosegli niti najboljših let pred desetletjem. V letu 2009 je bilo tako za enoletni projektni razpis na štirih področjih zagotovljeno 1.190.000,00 EUR, leto kasneje 1.044.000,00 EUR, nato pa so sredstva pričela strmo padati do najnižje točke 384.000,00 EUR leta 2016. Od takrat se sredstva sicer spet zvišujejo, a v letu 2021, ko tudi po besedah aktualnega ministra beležimo enega višjih proračunov, je bilo za enoletne projektne razpise namenjenih skupno 890.000,00 EUR, kar pomeni, da še vedno nismo niti blizu ravni pred dvanajstimi leti. Letošnji programski razpis sicer nakazuje zvišanje sredstev, a dokler ne dobimo rezultatov in s tem realne porabe, bo težko govoriti o konkretnem povišanju, toliko nižji pa je ta podatek o povišanju, če bi v obzir vzeli tudi inflacijo.

Podobno velja za samozaposlene v kulturi. Čeprav se sredstva za samozaposlene v kulturi povečujejo predvsem na račun novih vpisov v razvid oziroma zavoljo pridobitve pravice do plačila prispevkov, na vseh ostalih postavkah, ki so neposredno namenjene ustvarjalnosti ali drugim socialnim pravicam, sredstva pravzaprav stagnirajo. Delovne štipendije, ki jih financira Ministrstvo za kulturo, imajo tako že vrsto let enak znesek skupnega sofinanciranja, ki je 159.000,00 EUR, za posamezno štipendijo pa je predvidenih zgolj 3000,00 EUR. Tudi analiza bolniškega nadomestila po ZUJIK kaže, da do resnih pozitivnih premikov na tem področju skozi leta ne prihaja, saj znesek na tej postavki že vrsto let ostaja nesprejemljivo nizek, četudi iz terena vemo, da so potrebe velike (vsekakor gre za posledico zelo omejujoče zakonodaje, na kar opozorimo vsako leto ob uredbi, ki določa višino tega nadomestila). Vse to potrjuje, da je vložek ministrstva za kulturo v neodvisno produkcijo že vrsto let neustrezen, zato je smiselno, da se rast sredstev za NVO in samozaposlene tudi jasno zapiše v sam NPK.

K cilju št. 9 na strani 31 v osnutku NPK

Trenutni cilj devet, ki se glasi »9. Izgradnja nujno potrebne javne kulturne infrastrukture« se preimenuje in se po novem glasi »Izgradnja in zagotavljanje nujno potrebne javne kulturne infrastrukture za vse izvajalce v kulturi«. Na koncu odstavka k obrazložitvi cilja se doda: »Do konca leta 2022 se opravi celostno analizo potreb nevladnega sektorja v kulturi glede prostorov. Na podlagi analize potreb se bodisi znotraj obstoječe kulturne infrastrukture bodisi z novogradnjami zagotovi zadostne prostorske kapacitete za nevladni sektor, ki je prepoznan kot eden ključnih deležnikov za realizacijo javnega interesa v kulturi.«

Obrazložitev

Republika Slovenija za NVO v kulturi namenja zgolj en večji prostor in to je stavba na Metelkovi 6 v Ljubljani. Ob tem so namere aktualne Vlade, da stavbo v celoti izprazni, jo odreče nevladnemu sektorju in s tem po celi črti prezre zelo pomemben del ustvarjalnosti pri realizaciji javnega interesa v kulturi. Analiza, ki smo jo v letu 2020 opravili v društvu Asociacija, kaže, da so potrebe nevladnega sektorja glede prostorov veliko večje od trenutnih danosti. Posebno velike so potrebe po pisarnah, pri čemer več kot dve tretjini NVO ugotavlja, da njihove trenutne kapacitete na zadostujejo njihovim potrebam po pisarnah, od tistih, ki pisarniške prostore že imajo, pa jih skoraj 80% ocenjuje, da delajo v neprimernih prostorih (bodisi so prostori potrebni prenove, niso ustrezno opremljeni ipd.). Sledijo potrebe po skladiščnih prostorih, pri čemer je odstotek še večji, in sicer 79% vprašanih ocenjuje, da potrebuje dodatne skladiščne prostore.

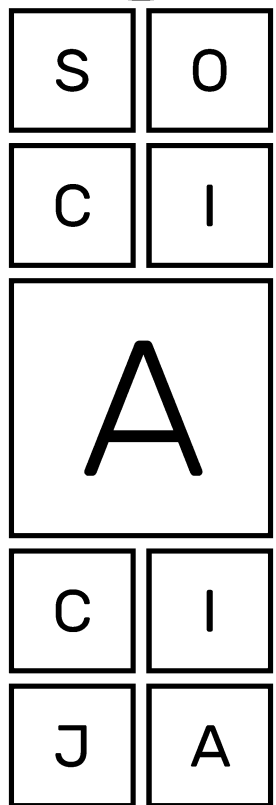
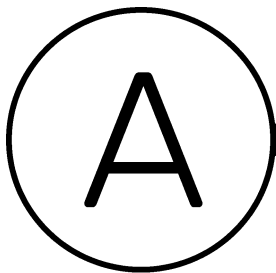
V že omenjeni analizi (Analiza prostorov poklicnih nevladnih organizacij v kulturi, 2020) so predstavljeni različni načini, kako vse bi se država lahko vključila v reševanje opisanih prostorskih izzivov. Med drugim smo od Ministrstva za kulturo skušali pridobiti podatke o prostorih, s katerimi že razpolagajo in bi jih potencialno lahko namenili NVO, a tega seznama žal nismo prejeli. Kot oblika možne rešitve se kaže tudi razpis za sofinanciranje najema komercialnih prostorov. Ker je epidemija, kot ugotavlja tudi analitični del osnutka NPK, močno zarezala v kulturni sektor, predlagamo, da se opravi dodatna analiza potreb in možnosti reševanja teh potreb na področju prostorskih vprašanj. Po opravljeni analizi naj Ministrstvo za kulturo v naslednjih letih, z ustreznimi ukrepi v akcijskem načrtu, vse zaznane težave prične tudi ustrezno naslavljanje.

K poglavju »IV. JAVNI INTERES NA PODROČJU KULTURE«, ki se prične na strani 33 v osnutku NPK

V poglavju IV. se črta besedilo »Izvajalci vsebin so javni zavodi na področju kulture in zasebni sektor v kulturi, kamor spadajo tudi nevladne organizacije v javnem interesu na področju kulture in samozaposleni v kulturi. Sodelovanje med obema sektorjema v kulturi je pomembno za doseganje načrtovanih smernic razvoja kulture v javnem interesu.«, nadomesti pa se ga z besedilom: »Javni interes v kulturi se zagotavlja na način, da se zagotavlja delovanje javne službe, podpira občine, ki so ustanoviteljice občinskih javnih zavodov širšega pomena, podeljuje status organizacije v javnem interesu na področju kulture, registrira samozaposlene v kulturi, ki se jim omogoča pridobitev pravice do prispevkov za plačilo socialnega in zdravstvenega zavarovanja in republiško priznavalnino.«

Obrazložitev

V trenutnem predlogu NPK smo priča pavšalni delitvi izvajalcev vsebin, ki

so v javnem interesu v kulturi, na javni in zasebni sektor, kamor naj bi spadali tudi samozaposleni v kulturi in nevladne organizacije. Takšna delitev je preveč enostavna, hkrati pa je potrebno izpostaviti, da nima jasne zakonske podlage oziroma terminologija ni jasno zakonsko urejena. V tem smislu je veliko bolj primerno navezati se na 24. člen ZUJIK, ki govori o načinih uresničevanja javnega interesa, pri čemer pretežni del nadaljevanja ZUJIK obsega prav podrobnejšo opredelitev posameznega od načinov, naštetih v navedenem členu. V tem smislu so za izvrševanje javnega interesa v kulturi bistveni tudi samozaposleni v kulturi in nevladne organizacije (posebno tiste s statusom v javnem interesu, že njihovo ime je zgovorno). Neprimerno pa je enačiti poslovne subjekte, ki so ustanovljeni z namenom ustvarjanja dobička, z nevladnimi organizacijami, ki po zakonski opredelitvi celoten ustvarjeni presežek sredstev vračajo nazaj v svoje poslanstvo, kar je veliko bližje načinu delovanja javnih zavodov. Enako neprimerno je enačiti samostojne podjetnike in samozaposlene v kulturi, saj morajo zadnji izpolnjevati pomembne kriterije za pridobitev statusa, večina bonitet, ki jih s statusom pridobijo, pa je povezanih prav z omejitvijo prihodkov ustvarjenih na trgu.

Ker se tovrstna pavšalna delitev ponovi tudi v nadaljevanju dokumenta, jo je potrebno spremeniti v vseh delih predloga NPK.

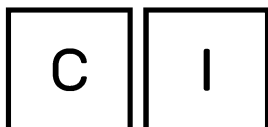
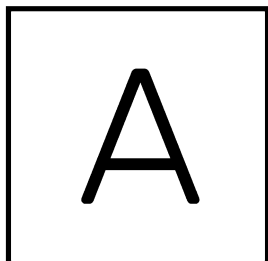
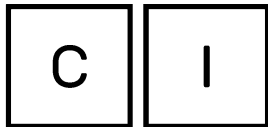
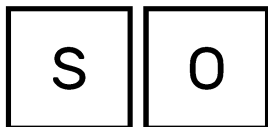
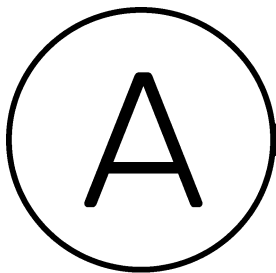
K poglavju »VI. IZVAJALCI POSAMEZNIH NALOG JAVNE SLUŽBE«, ki se prične na 36 strani osnutka NPK

Poglavje »Zasebni sektor« se v celoti izbriše in se ga nadomesti z novima poglavjema, in sicer »Nevladni sektor in samozaposleni v kulturi« in »Gospodarstvo«. V nadaljevanju podajamo podrobnejše predloge glede novega podpoglavja »Nevladni sektor in samozaposleni v kulturi«, podpoglavje »Gospodarstvo« pa se dopolni z ustreznimi predlogi iz dosedanjega nabora oziroma se za komentarje pozove združenja s področja gospodarstva.

Novo podpoglavje »Nevladni sektor in samozaposleni v kulturi« se glasi:

»Nevladni sektor je pomemben izvrševalec javnega interesa v kulturi, saj s svojo specifično dinamiko, večjo odzivnostjo in intenzivnejšim sledenjem aktualnih umetniških trendov vnaša presežek, ki ga ostali izvajalci javnega interesa v kulturi ne zagotavljajo. Na nekaterih področjih javnih zavodov tudi nimamo (npr. intermedijska umetnost), na drugih področjih so javni zavodi pri realizaciji zelo omejeni (npr. sodobni ples). Podobno je glede samozaposlenih v kulturi, ki pogosto opravljajo funkcije javnega interesa v kulturi, ki jih javni zavodi ne izvajajo, pri čemer je nedvomno bistvena produkcija umetnosti. Krepitev nevladnih organizacij in samozaposlenih v kulturi je zato pomemben strateški cilj, ki se ga bo doseglo z naslednjimi razvojnimi cilji:

- *Digitalizacija in poenostavitev prijav na razpise*
Digitalizacija in optimizacija razpisnih mehanizmov za programsko

in projektno financiranje ter poenostavitev administrativnih postopkov. Slednje vključuje tudi nastanek posebne baze referenc, kamor se bodo avtomatsko shranjevale vse reference NVO in samozaposlenih v kulturi za potrebe prijav na razpise. Viri za izpostavljeno bazo referenc so pretekli razpisi, COBISS, novinarski prispevki ter portali, kot so Kulturnik, Sigic, Bližji knjigi ipd.

- *Administrativna razbremenitev*

Nevladne organizacije in samozaposleni v kulturi so vključeni v različne administrativne postopke, ki so časovno preobremenjujoči, kar odteguje njihov dragoceni čas za umetniško produkcijo. Po eni strani gre za problem postopkov na področju kulture (na primer pridobitev ali podaljšanje pravice do plačila prispevkov), po drugi strani pa so vključeni tudi v administrativne postopke v drugih sektorjih (na primer računovodstvo, socialne pravice itd.). Ministrstvo za kulturo si bo v naslednjem osemletnem obdobju prizadevalo za poenostavitev vseh administrativnih postopkov, v katere so vključeni NVO in samozaposleni v kulturi.

- *Krepitev zmogljivosti*

Ministrstvo za kulturo z razpisi zagotovi krepitev zmogljivosti nevladnega sektorja in samozaposlenih v kulturi. Cilj se dosega tudi skozi določila Zakona o nevladnih organizacijah, ki določa sofinanciranje vsebinskih mrež, ki izvajajo tudi krepitve kapacitet NVO.

- *Kontinuiran dialog z odločevalci*

Delovni skupini za trajni dialog s samozaposlenimi v kulturi in NVO se zapiše v ZUJIK, s čimer se zagotovi trajni dialog z obema skupinama.

- *Vzpostavitev karierne dinamike*

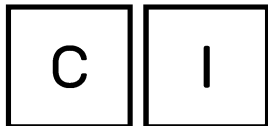
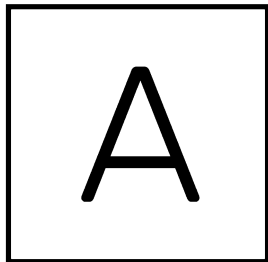
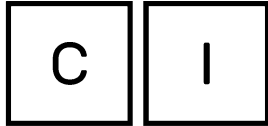
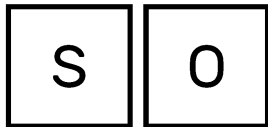
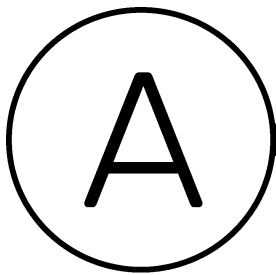
Trenutni sistem plačevanja prispevkov samozaposlenim v kulturi je problematičen, saj neglede na starost posameznika vedno zagotavlja plačilo prispevkov od minimalne osnove, kar ustvarjalcem in ustvarjalkam povzroča težave ob upokojevanju v obliki nizke pokojnine. Zato se v ZUJIK vzpostavi plačilo prispevkov, ki sledi karierni dinamiki ustvarjalcev.

- *Ureditev bolniškega nadomestila za samozaposlene v kulturi*

Samozaposlenim v kulturi se zagotovi bolniško nadomestilo od najmanj četrtega dneva nastopa bolezni naprej. Ustrezna ureditev se doseže bodisi v ZUJIK ali Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

- *Vzpostavitev večstopenjskega cenzusa*

V ZUJIK se vpiše sprememba, po kateri cenzus za samozaposlene v kulturi ni osnovan zgolj na eni meji, pač pa se vzpostavi lestvica različnih pragov, po katerih imajo posamezniki s pravico do plačila prispevkov določen odstotek plačanih prispevkov.

- *Povečanje sredstev za NVO in samozaposlene v kulturi*
Ministrstvo za kulturo bo tako s povečanjem proračunskih sredstev kot zagotavljanjem dodatnih izvenproračunskih sredstev zagotavljalo kontinuirano rast sredstev za razvoj NVO sektorja in samozaposlenih v kulturi.
- *Razvoj občinstva*
Kulturna politika se zaveže k novim načinom razvoja občinstev, kar je eden ključnih ciljev za razvoj sektorja.
- *NVO in samozaposleni so vključeni v kulturno umetnostno vzgojo*
Kulturno umetnostna vzgoja se pri nas osredotoča predvsem na spoznavanje javnih institucij in tradicionalnih oblik kulturne produkcije, zato bi bilo potrebno v kulturno umetnostno vzgojo vključiti tudi spoznavanje nevladnega sektorja, sodobne kulturne produkcije in spoznavanje dela samostojnih ustvarjalcev.«

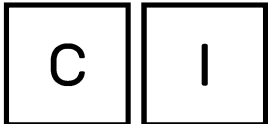
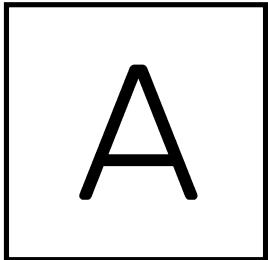
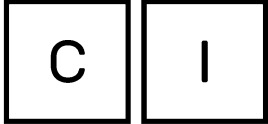
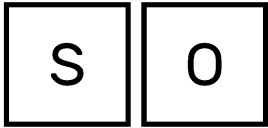
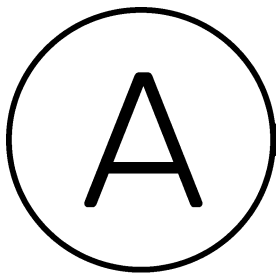
Obrazložitev

Navedeni splošni ukrepi so izjemnega pomena za nadaljnjo stabilizacijo in razvoj nevladnega sektorja in samozaposlenih v kulturi.

Samozaposleni v kulturi so pri izvajanju različnih administrativnih zahtev, ki jih morajo izpolnjevati za uspešno vodenje statusa, v celoti prepuščeni sami sebi. Te administrativne zahteve so vezane tako na kadrovske (npr. urejanje bolniškega nadomestila ali nege) kot računovodske (npr. knjigovodska in računovodska dela), davčne (npr. letni davčni obračun), statusne (npr. pridobitev pravice do plačila prispevkov) in druge zadeve. Administracija izpričano predstavlja veliko časovno obremenitev brez zadostne strokovne podpore. »Na drugi strani velja, da se ustvarjalni potencial samozaposlenih v kulturi (delna ugotovitev kvalitativnega dela raziskave, glej v nadaljevanju) izgublja prav zaradi slabo urejenih socialnih pravic ter njihovega ekonomskega in socialnega položaja (povezanega tudi in predvsem s tem, da delajo na tržno omejenem področju kulture), negotovosti glede možnosti zagotavljanja lastnih prihodkov in osnovnega življenjskega standarda, ter ukvarjanja z administrativnimi preprekami in predpisi.« (Socialni položaj samozaposlenih v kulturi in predlogi za njegovo izboljšanje s poudarkom na temi preživetvene strategije na področju vizualnih umetnosti; Končno poročilo raziskovalnega projekta. 2012). Po eni strani je torej nujno pričeti skrbeti za odpravljanje različnih administrativnih ovir, po drugi strani pa je potrebno pričeti z zagotavljanjem krepitve kompetenc, kar bi bilo najbolj smiselno umestiti v financiranje vsebinske mreže po Zakonu o nevladnih organizacijah, ki v 24. členu ob drugih dejavnostih za podporno strukturo predpostavlja tudi svetovanje in izobraževanje.

Samozaposleni v kulturi in NVO imajo za dialog z odločevalci na Ministrstvu za kulturo že skoraj 15 let na voljo delovne skupine za trajni dialog. Skupini sta delovali neprekinjeno skoraj vse od svojega prvega nastanka ter

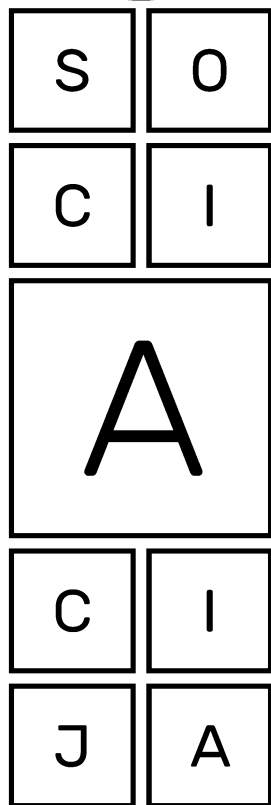
prvikrat nista bili imenovani v mandatu aktualne vlade. To kaže na še večjo potrebo, da se obe skupini zapišeta v krovni zakon, saj samo to omogoča razvoj področja. Izpostavimo, da civilni dialog po ZUJIK že obstaja (15. do 21. člen), a ne vključuje neposrednih predstavnikov s strani NVO in samozaposlenih v kulturi. Vse tri strukture, ki so vpisane v ZUJIK so namreč hibridne do te mere, da so v njih zelo raznoliki predstavniki, kar pomeni, da se te iste strukture ne morejo posvetiti izključno razvoju nevladnega sektorja in samozaposlenim v kulturi. Na drugi strani imamo na primer Svet Vlade Republike Slovenije za spodbujanje razvoja prostovoljstva, prostovoljskih in nevladnih organizacij, ki je horizontalna struktura in bi jo bilo potrebno preslikati na področno raven kulturnega resorja.

Socialni položaj samozaposlenih v kulturi je izjemno slab, zato bi bilo potrebno ta položaj nujno pričeti izboljševati, in sicer bi bilo ob neposrednih vlaganjih potrebno zagotoviti tudi status z ustreznimi socialnimi pravicami oziroma spodbudnimi pogoji dela. Zaskrbljujoči so registrski podatki, pridobljeni nekaj let pred epidemijo: »Brez dohodkov je bilo 4,6 % samozaposlenih; dohodke, ki v povprečju na mesec niso presegli minimalne plače, je imelo 41,3 % oseb; dohodke, ki so bili v povprečju na mesec višji od minimalne plače, a manjši od povprečne plače v Sloveniji, je imelo 35,5 % oseb, dohodke, ki so bili v povprečju na mesec enaki povprečni plači ali od nje višji, je imelo 18,6 % oseb.« (Analiza financiranja kulture. Ministrstvo za kulturo. 2017). Najbolj sveži podatki, zbrani v času epidemije, prav tako niso spodbudni, saj potrjujejo slabo stanje ustvarjalk in ustvarjalcev. »Podatki kažejo, da ima 51,0 % vseh delavcev dohodek do 1.000 evrov neto. Zgolj 21,8 % jih zasluži nad 1.500 evrov.« (Slovenski kulturno-kreativni delavec v času covida-19. Kreativni center Poligon in Center za kreativnost. 2021) Kar 22% ustvarjalk in ustvarjalcev zasluži manj kot 500 eur. Vse navedeno priča o potrebi, da se sektor okrepi z različnimi mehanizmi, med katerimi lahko ministrstvo, pristojno za kulturo, najhitreje realizira ustrezne bolniške za samostojne ustvarjalce in ustvarjalke, sistem karierne dinamike in vzpostavitev večstopenjskega cenzusa.

Kulturno umetnostna vzgoja (KUV) je zagotovo eden pomembnejših načinov, ki zagotavljajo razvoj področja in spodbujajo nova občinstva. V Društvu Asociacija smo na temo v navezavi na nevladni sektor zato naročili raziskavo in izsledke objavili v raziskavi »Kulturno-umetnostna vzgoja in nevladni sektor v kulturi« (Jež. 2017). Raziskava vključuje različna priporočila za nadaljnji razvoj področja, pri čemer pa je ključno zavedanje o sistemskem pristopu h krepitvi KUV tudi znotraj nevladnega sektorja v kulturi.

K poglavju »VII. Razvojni cilji po področjih kulture« na 39 strani osnutka NPK

Poglavje VII. nekoliko podrobneje obravnava cilje po posameznih področjih kulture. Zaradi ponavljajočih se problematik, ki prečijo skoraj vsa področja, izpostavljam nekaj splošnih težav tega poglavja.

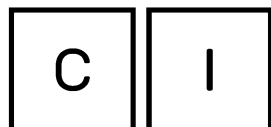
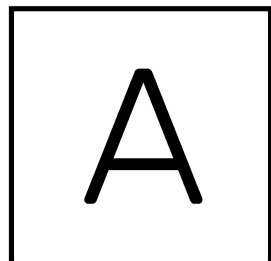
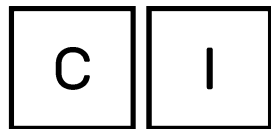
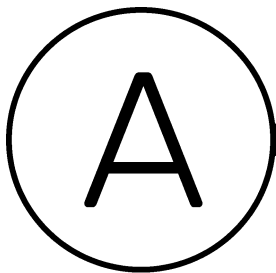

1. Nezadostno vključevanje nevladnega sektorja in samozaposlenih v kulturi.

V večini poglavij je govora predvsem o javnih zavodih, četudi je jasno, da javni interes v kulturi zagotavljajo tudi samozaposleni v kulturi in nevladni sektor. Nevladni sektor je na primer primerno vključen v poglavje o Vizualnih umetnostih v prvem cilju »Vzpostavitev digitalne galerijske mreže, ki bo horizontalno in vertikalno povezovala muzeje in galerije na lokalni in nacionalni ravni ter vključevala tako javne zavode kot galerije nevladne in zasebne provenience ter ustvarjalce.« Povsem neprimerno so nevladni sektor in samozaposleni v kulturi izključeni iz cilja ena v poglavju Glasbena umetnost, ki pravi: »Vzpostavitev centra za digitalizacijo produkcije in programskih gradiv v javnih zavodih s področja glasbe in baleta, in sicer v okviru že obstoječih javnih zavodov s področja glasbe, in arhiviranje glasbene in baletne kulturne dediščine, kar bo omogočalo enotno interaktivno predstavitev raznolike glasbene dediščine Slovenije ...« Seveda glasbe ne producirajo zgolj javni zavodi, zato bi bilo potrebno zagotoviti digitalizacijo vsebin in pripadajočo metodologijo hranjenja tudi za produkcije NVO in samozaposlenih v kulturi. Ob tem se je potrebno zavedati, da so programi in projekti, ki jih izvajajo NVO in samozaposleni v kulturi, prav tako programi in projekti v javnem interesu. Slednjo diskrepanco je potrebno urediti na vseh področjih.

2. Umestitev poglavja o poklicnih NVO v kulturi

Glede na dejstvo, da je v osnutku NPK govora o ljubiteljski kulturni dejavnosti kot posebnem področju, je edino smiselno, da se vanj kot samostojno področje umesti tudi poklicne nevladne organizacije (po vzoru na primer Strategije razvoja kulture v Mestni občini Ljubljana 2020 – 2023 z usmeritvami do leta 2027), pri čemer se lahko večino ciljev črpa tudi iz že opredeljenih ciljev v omenjenem dokumentu. Izpostavimo, da Strategija razvoja nevladnih organizacij in prostovoljstva do 2023 namreč jasno govori o potrebi razvoja in profesionalizaciji nevladnega sektorja in je seveda smiselno, da NPK vključuje tudi te cilje. Med drugim je na primer v omenjeni strategiji zapisano: »Prvi sklop lahko strnemo kot ureditev obstoječega statusno - pravnega okvirja, finančnega, infrastrukturnega podpornega okolja in profesionalizacije nevladnih organizacij za njihov razvoj. Cilj teh ukrepov je okrepiti sposobnost nevladnih organizacij za učinkovito in zanesljivo odzivanje na sodobne izzive in potrebe v širšem okolju.« (Strategija razvoja nevladnih organizacij in prostovoljstva do 2023) Kot je bilo že izpostavljeno, poklicne NVO s pridobitvijo statusa društva v javnem interesu in z izvajanjem javnih projektov in programov sodelujejo pri izvajanju javnega interesa na področju kulture. Razvojni cilji, ki bi jih bilo potrebno pri tem zasledovati, pa so: administrativna razbremenitev, krepitev zmogljivosti, zagotovitev stabilnega financiranja, ki se usklajuje najmanj z inflacijo, zagotovitev podporne strukture po ZNOrg v obliki financiranja vsebinske mreže na področju kulture, razvoj občinstva in zagotavljanje trajnega dialoga skozi delovne skupine za trajni dialog z NVO sektorjem.

3. Večja konkretizacija razvojnih ciljev

Četudi je po ZUJIK NPK dokument, ki nima nujne zaveze opredeljevati ciljev, pa so nekateri trenutno zapisani razvojni cilji zelo splošni, zato bi bilo kljub vsemu potrebno stremeti k njihovi jasnejši opredelitvi. Kot primer konkretnega razvojnega cilja navajamo »Opredelitev skupine Mladinska knjiga Trgovina za strateško državno naložbo, s ciljem ohranitve njenih jedrnih dejavnosti na področju založništva ter knjigotrštva.« Kot primer zelo ohlapno opredeljenega razvojnega cilja pa izpostavljam »Kontinuirano izvajanje programov kulturno-umetnostne vzgoje ter razvoja občinstva.« Vsekakor gre stremeti k prvemu, bolj jasnemu definiranju ciljev.

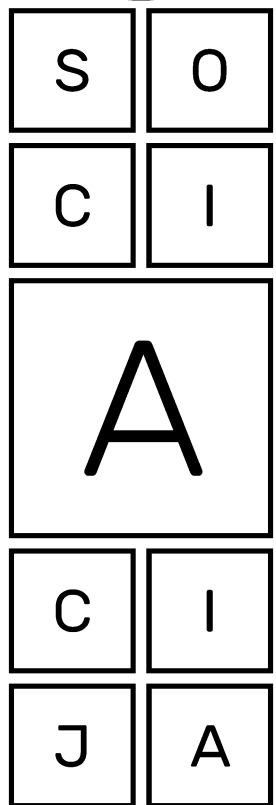
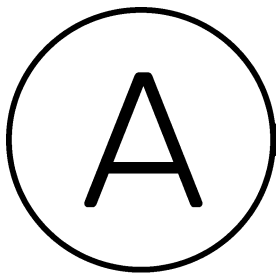
K poglavju »VIII. Skupni cilji za vsa področja kulture« na 65 strani osnutka NPK

K poglavju skupnih ciljev za vsa področja kulture se doda podpoglavje »Zagotavljanje enakosti spolov«, ki se glasi:

»Zagotavljanje enakosti spolov

Enakost spolov se v Sloveniji zagotavlja z Resolucijo o enakosti spolov, a jo je hkrati možno urejati tudi natančneje po posameznih sektorjih, pri čemer je glede na stanje, izpričano v nekaterih raziskavah, smiselno, da se to področje vpiše tudi v krovni strateški dokument v kulturi. Raziskave največ neenakosti izkazujejo predvsem na področju primerljivosti plač, a so kažejo tudi drugod, na primer pri podeljevanju nagrad, zagotavljanju enakovredne obravnave pri vključevanju v repertoarje itn. Zavaljo tega je potrebno v naslednjih osmih letih z ustreznimi ukrepi zasledovati naslednje cilje:

- *Enakopravno plačilo za vse spole*
Raziskave potrjujejo, da so ženske za primerljive delovne položaje še vedno plačane slabše, tudi na področju kulture, kar je potrebno odpraviti.
- *Nediskriminatorna delitev državnih priznanj s področja kulture*
Historična primerjava prejemnikov in prejemnic nagrad kaže, da prihaja do velike spolne neenakomernosti, zato je to vprašanje potrebno nasloviti z ustreznimi ukrepi.
- *Spolno nediskriminatorna sestava šolskih kurikulumov*
Šolski kurikulumi so še vedno spolno zelo neuravnoteženi, zato je potrebno vprašanje nasloviti z ustreznim javnim in strokovnim diskurzom.
- *Zagotavljanje varnega delovnega okolja brez spolnega nadlegovanja ali nadlegovanja zaradi spola*
V več primerih se je tudi v Sloveniji odkrilo spolno nasilje ali nadlegovanje na delovnem mestu zavaljo spolne usmerjenosti, kar

je potrebno z ustreznimi ukrepi v celoti odpraviti.

- *Vzpostavitev ustrezne metodologije za periodično beleženje stanja na področju enakosti spolov in naslavljanja s spolom povezanih vprašanj v kulturi*
Za vodenje kakovostnih in učinkovitih politik na obravnavanem področju je potrebno vzpostaviti tudi ustrezne nacionalne raziskovalne podlage.«

Obrazložitev

V letu 2021 je bila objavljena publikacija *Towards Gender equality in the cultural and creative sectors* (Ur. Amelie Menzel, European Experts Network on Culture. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021), ki potrjuje številne težave na področju enakosti spolov v kulturi. Raziskava potrjuje, da je plačilo moških za primerljiva delovna mesta še vedno boljše od žensk.

Neenakost je potrdila tudi analiza Mesta žensk, ki se je osredotočila na prejemnike in prejemnice Prešernovih nagrad, kjer je statistika razkrila precejšnjo diskrepanco. Od leta 1947, ko je bila Prešernova nagrada podeljena prvič, do vključno leta 2017, je bilo skupaj podeljenih 354 nagrad. Od tega je bilo ženskih nagrajenk le 32 oziroma 9 odstotkov.

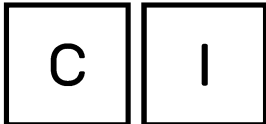
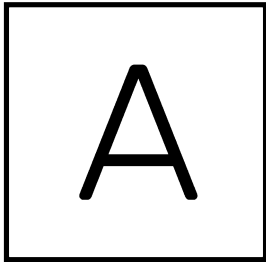
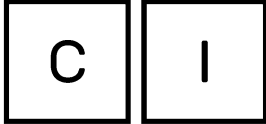
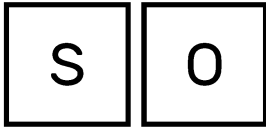
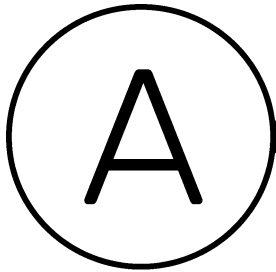
Od leta 1962, ko se podeljujejo nagrade Prešernovega sklada, je bilo skupno podeljenih 511 nagrad. Od tega je bilo ženskih nagrajenk 89 oziroma dobrih 16 odstotkov. Ob tej žalostni statistiki ne more biti izgovorov, da so se časi spremenili, saj pregled zadnjega desetletja kaže (z izjemo leta 2017), da je bilo vsako leto med nagrajenci 4 ali pet moških in zgolj ena ali dve ženski.

Razmerje je pri Prešernovih nagradah še slabše. Praviloma se letno podeljujeta dve, med leti 2007 in 2017 pa se je kar sedem let zaporedoma zgodilo, da ni bilo med nagrajenci nobene ženske.

Tudi spolno nasilje je izrazito prisotno, kar se je izkazalo v več nedavnih javnih razkritjih. Statističnih podatkov na tem področju ni veliko, je pa v teku vsaj ena raziskava, za katero lahko upamo, da bo prinesla nekaj več uvida v problematiko. Trenutno razpolagamo predvsem z individualnimi zgodbami, ki kažejo na to, da ne gre zgolj za nekaj osamljenih primerov, pač pa se je potrebno problematiki posvetiti celostno.

K podpoglavju »Investicije na področju kulture«, ki se začne na 69 strani osnutka NPK

V podpoglavje »Investicije na področju kulture« se smiselno umesti bodisi obstoječe objekte, s katerim razpolaga Republika Slovenija in se jih nameni za nevladne organizacije v kulturi, bodisi se v ta namen zgradi nov objekt. Tudi med javne razpise in pozive se umesti pomoč lokalnim skupnostim za

zagotavljanje prostorskih kapacitet nevladnim organizacijam in samozaposlenim v kulturi.

Obrazložitev

Kot je bilo navedeno že predhodno, so nevladne organizacije in samozaposleni v kulturi pomemben del kulturnega modela in pomagajo realizirati javni interes v kulturi, zato je nujno, da se za obe strukturi zagotovi tudi ustrezne prostorske kapacitete. Analizo glede potreb je v začetku leta 2020 objavila Asociacija, vsekakor pa je po epidemiji smiselno narediti novo raziskavo in na podlagi izsledkov oblikovati ukrepe, ki bodo celostno uredili vprašanje prostorov za NVO in samozaposlene v kulturi.

Za morebitna vprašanja ali pojasnila ostajamo na voljo.

Lep pozdrav,

Društvo Asociacija

Tadej Meserko
Strokovni vodja

DRUŠTVO ASOCIACIJA
–društvo nevladnih organizacij in
posameznikov na področju kulture

PISARNA
Dalmatinova 4, 1000 Ljubljana

SEDEŽ
Metelkova 6, 1000 Ljubljana

+386 (0)1 4341 244
+386 (0)51 773 611

info@asociacija.si
www.asociacija.si

DAVČNA ŠTEVILKA
38450666 (nismodav. zav.)

MATIČNA ŠTEVILKA
1768875

TRR
SI56 61000 0014575 664
(pri DH d.d.)